

בכסות ביטחונית

המדיניות הישראלית בחברון כאמצעי להעברה בכפייה של תושביה הפלסטיניים

תקציר | ספטמבר 2019

זה 25 שנים שישראל מיישמת במרכזה של העיר חברון מדיניות הפרדה מוצהרת, שנועדה לאפשר לקומץ תושבי העיר היהודים לחיות כאילו לא התנחלו במרכזה של עיר פלסטינית צפופה, בלב השטח הכבוש. מדיניות זו מתעלמת לחלוטין מצורכיהם של תושבי העיר הפלסטינים וגוזרת עליהם חיים בלתי נסבלים, בתקווה שיעזבו את בתיהם, לכאורה מרצונם.

בשל נוכחות המתנחלים בעיר, רק שנתיים לאחר החתימה על הסכמי אוסלו, ב-1997, נחתם הסכם נקודתי בנוגע לחברון בין ישראל לאש"ף ובמסגרתו חולקה העיר לשני אזורים: באזור H1, שבו חיו אז כ-115 אלף פלסטינים, הועברה באופן פורמלי הסמכות הביטחונית והאזרחית לרשות הפלסטינית (בדומה לשאר ערי הגדה). אזור H2, הכולל בין השאר את העיר העתיקה ואת כל מתחמי ההתנחלות - ושבו גרו אז כ-35,000 פלסטינים וכ-500 מתנחלים - נותר תחת אחריות ביטחונית ישראלית, בעוד לרשות הפלסטינית נמסרו בו סמכויות אזרחיות הקשורות לתושביו הפלסטינים בלבד.

בתוך אזור H2, בשטח של כ-800 דונם הכולל את האזורים הצמודים לבתי המתנחלים ולרחובות שבהם הם משתמשים, מתגוררים כיום כ-700 מתנחלים – מהם כ-400 גרים בעיר באופן קבוע וכ-300 תלמידים בשיבת שבי חברון וכ-7,000 פלסטינים. כאלף מתוכם חיים בשטח הצר המשתרע מאזור אל-חרם אל-איבראהימי (מערת המכפלה) דרך רחוב א-שוהדאא ועד לשכונת תל רומיידה, שבו מרוכזים רוב בתי המתנחלים. בשנים האחרונות מקודמות תוכניות רשמיות ובלתי רשמיות להרחבת ההתנחלות ולפיתוח "מיזמי תירות" במרכז ההיסטורי של חברון. אם יומשו תוכניות אלה, אוכלוסיית המתנחלים בחברון תכפיל את עצמה בשנים הקרובות.

כדי לאכוף את משטר ההפרדה, הנהיגה ישראל מערך ברוטלי של הגבלות תנועה היוצר רצועת שטח רציפה ומופרדת משאר חלקי העיר, שבה תנועת פלסטינים - ברגל או ברכב - מוגבלת או אסורה לחלוטין. רצועה זו משתרעת מההתנחלות קריית ארבע במזרח ועד

בית הקברות היהודי במערב. מערך הגבלות התנועה כולל 22 מחסומים ו-64 חסימות פיזיות מסוגים שונים, אשר מביאים לסילוקם של פלסטינים מהרחובות המרכזיים ומסביבת בתי המתנחלים.

מערך המחסומים והחסימות בעיר משפיע על כל הפלסטינים הגרים באזור או עוברים בו. משטר זה הופך את חייהם לבלתי נסבלים, מונע מהם לנהל שגרת חיים סבירה וגוזר עליהם חיים של חוסר ודאות תמידי. כל פעולה פשוטה כרוכה במעבר במחסום, לפעמים בכמה מחסומים, וכל מעבר כזה כרוך בבידוק ממושך ומשפיל, כשהחיילים מחליטים את מי לבדוק, באיזה קצב ולמי להתיר את המעבר. מדי פעם סוגר הצבא את אחד המחסומים, באופן שרירותי וללא כל התראה. אז נאלצים התושבים להשתמש בדרכים עוקפות המאריכות את דרכם, ושבמקרים רבים אינן מותאמות לקשישים ולמוגבלים. צמצום אפשרויות התנועה - בצד ההכרח לצעוד רגלית בדרכים ארוכות, לעתים בדרכי עפר תלולות ומשובשות - ניתקו את תושבי האזור מבני משפחותיהם ומחבריהם, והפעילות הכלכלית צומצמה לכמה חנויות מכולת ובתי מלאכה מסורתיים.

את משטר ההפרדה שמשליטה ישראל בחברון מלווה באופן בלתי נכר - גם אם לא במוצהר - אלימות שגרתית של אנשי כוחות הביטחון ושל מתנחלים כלפי תושבי העיר הפלסטינים: הנוכחות הצבאית כרוכה בחיכוך יומיומי ובלתי פוסק של תושבי העיר עם אנשי כוחות הביטחון, במחסומים וברחובות, המלווה במעשי אלימות פיזית, באיומים, בעלבונות ובהשפלות. מעבר לכך סובלים התושבים מפלישות חוזרות ונשנות של הצבא לבתיהם, בדרך כלל באישון הלילה - וממעצרי שווא ברחובות ובבתים, גם של קטינים, לרבות כאלה שמתחת לגיל האחריות הפלילית.

מעשי אלימות של מתנחלים כלפי תושבי חברון הפלסטינים מלווים את ההתנחלות מיום הקמתה. בחלק מהמקרים צופים אנשי כוחות הביטחון במעשים אלה מהצד ונמנעים מלהתערב, במקרים אחרים הם משתתפים בהם באופן פעיל. כך או כך, למעט מקרים

חריגים ביותר, נהנים המתנחלים מחסיונות כמעט מוחלטת, כאשר כל מערכות אכיפת החוק - המשטרה, הצבא והפרקליטות - אינן פועלות למניעת המעשים, אינן חוקרות אותם ואינן מעמידות את האחראים לדין. מציאות חיים בלתי נסבלת זו הביאה לתוצאות שישראל קיוותה להן: אלפי פלסטינים עזבו את מרכז העיר, שהפך לעיר רפאים, וכיום גרים בו בעיקר פלסטינים שחיים שם בלית ברירה. כך ננטשו והתנוונו חלקים שלמים ממרכז העיר ההיסטורי, שהיה בעבר המרכז המסחרי השוקק של כל דרום הגדה. העברתם בכפייה באופן זה של אלפי תושבים פלסטינים וסגירתם של מאות בתי עסק היא הפרה של האיסור על העברה בכפייה, המהווה פשע מלחמה.

נתוני האוכלוסייה ממחישים היטב כיצד הגידול הטבעי באוכלוסיית חברון קוזז עם עזיבתם, בכפייה, של אלפי פלסטינים מאזור H2: ב-1997, בעת שנחתם הסכם חברון, גרו באזו H1 115 אלף פלסטינים. כיום, יותר מעשרים שנה לאחר החתימה על ההסכם, גרים בו כ-166 אלף תושבים, גידול של כ-45% במספר התושבים. להבדיל, באזור H2 גרו בעת החתימה על ההסכם כ-35,000 פלסטינים. כיום גרים בו כ-34,000.

ביסוסה ושגשוגה של ההתנחלות בחברון לא היו מתאפשרים ללא תמיכה גורפת מכל הגורמים הרשמיים ומכלל מקבלי ההחלטות בישראל, מאז 1968 ועד היום. כולם – פוליטיקאים המזוהים עם הימין ועם השמאל, שופטי בית המשפט העליון, בכירים בצבא ובמערכת הביטחון, אנשי הפרקליטות הצבאית והאזרחית - קיבלו בפועל את קיומה של התנחלות בלב עיר פלסטינית, הסכינו עם עוצמתם ועם תכיפותם של האירועים האלימים שהיא מייצרת והצדיקו את הדיכוי המתמשך של תושבי העיר הפלסטינים ואת נישולם מבתיהם, מרכושם וממקומות עבודתם. התמיכה הגורפת נמשכה - ועדיין נמשכת - גם לאחר שתוצאותיה הנפשעות של המדיניות הישראלית בעיר כבר היו גלויות וידועות.

ההתנחלות בחברון חריגה בכך שהיא ממוקמת בלב עיר פלסטינית גדולה. ואולם גם אם המדיניות שישראל מיישמת בחברון קיצונית, הרי שהיא זהה ביסודה לזו שמקיימת המדינה בשאר שטחי הגדה. זו מדיניות הרואה בגדה המערבית שטח שנועד בעיקרו לשרת את צרכיה של ישראל, ושבו, באופן קבוע, האינטרסים של הפלסטינים אינם נלקחים בחשבון בעוד אלה של

המתנחלים זוכים להעדפה. כל זאת בכסות של חוקיות, המבוססת על צווים צבאיים, חוות דעת משפטיות ופסקי דין של בג"ץ - שכולם מכשירים ומצדיקים את המשך הכיבוש והנישול.

מדיניות זו באה לידי ביטוי באופן בוטה במיוחד בקהילות פלסטיניות קטנות בשטח C שבגדה המערבית - שחלקן מוחלשות אף יותר מזו שנתרה באזור H2 של חברון - והמדינה שואפת להשיג בהן מטרה דומה: התרוקנות האזור מתושביו הפלסטינים, בשל תנאי החיים הבלתי נסבלים שיצרה עבורם ישראל, וביסוס השליטה הישראלית באמצעות הרחבת ההתנחלויות והשתלטות על שטחים חקלאיים.

מטרותיה ארוכות הטווח של המדיניות שמיישמת ישראל ברחבי הגדה כבר ברורות מזמן: מיליוני פלסטינים, משוללי זכויות פוליטיות, מוגבלים לחיים במובלעות שהמדינה הואילה להקצות עבורם, בעוד שהיא גוזלת קרקעות, מנצלת את משאבי הטבע לצרכיה ומקימה יישובים עבור אזרחיה שלה בלבד, הנהנים ממערכת תכנון נפרדת - נדיבה ומודרנית - וכפופים למערכת חוק שונה. משטר ישראלי זה מזכיר את ההיבטים המערכתיים של משטר האפרטהייד שהיה נהוג בדרום אפריקה (grand apartheid), שהגביל גישה לאדמות, הטיל הגבלות על תנועה ושלל זכויות פוליטיות.

אך בחברון, לצד האופן בו משטר זה מתבטא בה, משטר ההפרדה מיושם בצורה כה בוטה ומובהקת כך שהוא בא לידי ביטוי גם במרחב הציבורי, בדמות היבטים של petty apartheid. משמע, הפרדה ממושטרת, רשמית, פומבית, בין בני אדם על בסיס אתני - בין יהודים לבין פלסטינים – בדמות רחובות נפרדים, מחסומים וחסימות.

ההתנחלות בחברון - שהוקמה באופן בלתי חוקי ושקיומה גורר שורה ארוכה של הפרות זכויות אדם - אינה גזירת גורל. ישראל היא שבחרה - ועודנה בוחרת - להקים ולתחזק התנחלות בלב עיר פלסטינית, לנהל את העיר כאילו היא שייכת למתנחלים בלבד ולהתעלם ככל האפשר מהצרכים ומהאינטרסים של התושבים הפלסטינים שחברון היא ביתם. את המציאות הזו ניתן - וחובה - לשנות.

